

Virtuaalne õpikogukond õpetaja professionaalse arengu toetajana

Diana Veskimägi

Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut

Annotatsioon

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada kuidas virtuaalne õpikogukond toetab õpetaja professionaalset arengut. Virtuaalseks kogukonnaks siinses uuringus on 2020 aasta kevadel loodud Facebooki grupp *Koduõpe tehnoloogia abil*, mis kävitati eriolukorras õpetajate toetamiseks. Grupiga on liitunud erinevate haridustasemete (üld-, huvi, kutse- ja kõrgharidus) õpetajad/õppejõud ning täiskasvanute koolitajad.

Uuringu tulemustest selgus, et Facebooki grupp oli oluliseks ressursiks kohe eriolukorra algusest alates ning grupi tugi aitas liikmetel muutunud oludes paremini toime tulla. Facebooki grupid õpikogukonnana pakuvad oma liikmetele eelkõige võimalust õppida läbi teiste kogemuste, kuid samavõrra oluline on ka oma kogemuste jagamine. Sellised grupid võimaldavad koostööd teha omavahel võõrastel samade huvidega inimestel ning nii saavad uued ideed edasi liikuda erinevate koolide vahel, luues soodsa pinnase uute praktikate tekkimisele.

Võttesõnad: facebooki grupp, täiskasvanud õppiija, sotsiaalne õppimine, virtuaalne õpikogukond, professionaalne areng.

Sissejuhatus

Kuigi õppimine toimub meie elus kogu aeg, ei ole need olukorrad, mis toovad õppimise teadlikult fookusesse alati sellised, kus kõige enam õpitakse. Kõige rohkem intensiivistub õppimine elu raputavates sündmustes ning väljakutsetes (Wenger, 2009). Üheks selliseks sündmuseks võib pidada kevadel 2020 alguse saanud Covid-19 pandeemiat, kui Vabariigi Valitsus kehtestas 12. märtsil 2020.a eriolukorra seoses

COVID-19 haigust põhjustava viiruse SARS-Cov-2 pandeemilise levikuga maailmas ja sellest tingitud nakatumise ohuga Eestis (Vabariigi Valitsus, 2020).

Kõik inimesed pidid jääma koju, mille tulemusel muutusid peamisteks suhtlus- ja koostöökanaliteks internetipõhised teenused. Olukord mõjutas tugevalt ka haridusvaldkonda - üleöö läksid kõik Eesti üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolide õppurid üle täielikule distantstõppele. Muutus toimus nii kiiresti, et õpetajatel ei olnud aega valmistuda ette nendeks ümberkorraldusteks. (Eisenschmidt jt, 2021) Ometi tuli uudse olukorra tõttu kiiresti ümberorienteeruda ning leida uued viisid õppetöö korraldamiseks ja õppijate toetamiseks. Ka täiskasvanute koolitused viidi üle väiksematesse gruppidesse, enamasti toimus õpe veebipõhiselt (HTM, 2020) ning sotsiaalmeediast sai oluline lüli mitteformaalse õppe korraldamisel. Tänu varasemalt riiklikult seatud prioriteetidele oli tagatud suure osa elanikkonna digipädevused ning koolides juurutatud kaasaegse õppetöö rakendamine (Vabariigi Valitsus, 2018). Digivahendeid oldi harjunud kasutama kõikides eluvaldkondades, sh õppe- ja koolitustegevustes.

Suureks abiks õpetajate arengu toetamisel eriolukorra tingimustes on toodud välja Harno poolt korraldatud koolitused ning veebiseminarid, mis aitasid õpetajatel distantstõppe tingimustes õppetööga toime tulla (HTM, 2020). Samuti koostöö võimaldamine haridustehnoloogidega ning heade praktikate jagamine õpetajate kogukondades (Eisenschmidt jt, 2021).

Haridustehnoloogid, kelle rolliks koolis on õppijate, õpetajate ja koolitöötajate digipädevuste arengu toetamine (EHTL, 2020), püüdsid muutunud oludes kiiresti igale haridusvaldkonnas tegutsevale osapoolale tuge pakkuda. Covid-19 eriolukorra alguses moodustasime koos kolleegi, haridustehnoloogi Ingrid Maadverega Facebooki grupi *Koduõpe tehnoloogia abil*, kus hakkasime distantstõppes õppetöö korraldamiseks infot vahendama, jagama juhendmaterjale ja pakkuma tuge abivajajatele. Veidi hiljem liitus meiega ka Siret Lahemaa. Haridus- ja Teadusministeeriumi 2020 kevadel läbi viidud tagasisideküsitluses on koolid märkinud, et aineõpetajatele vajalike juhendmaterjalide jagamisest Facebooki gruppides, oli neile suur abi. (HTM, 2020).

Uurimistöös keskendun sotsiaalmeedia võimaluste uurimisele õpetajate professionaalse arengu toetamisel. Uuringus lähtun varasemalt mainitud Facebooki grupist ning mõistan seda kui virtuaalset õpikogukonda. Virtuaalne õpikogukond on sotsiaal-konstruktivistlikust õpikäsitlusest pärinev termin, mis tähistab õppimise

sotsiaalset olemust (Eisenschmidt jt, 2010). Kuigi tagasisides on FB grupiga liitujad toonud välja, et see on neid aidanud, siis ei ole teada, kuidas toetas gruppi kuulumine õpetajate õppimist, toimetulekut eriolukorra ajal ja seeläbi nende professionaalset arengut.

Uuringuga soovin välja selgitada kuidas virtuaalne õpikogukond toetab õpetaja professionaalset arengut Facebooki grupi näitel. Uurimistöös lähtun järgnevatest uurimisküsimustest:

1. *Milliseid võimalusi pakub Facebooki grupp virtuaalse õpikogukonnana õpetajate professionaalseks arenguks?*
2. *Millised on õpetajate ootused Facebooki õpikogukondadele?*

Uurides õpetajate arvamusi ja nende ootusi, on võimalik täpsemalt aru saada mida liikmed selliselt grupilt oma arengu toetamisel vajavad ning samuti seda, millised on nende ettepanekud ja ootused tulevikuks grupi administraatoritele.

1. Teoreetilised lähtekohad

Töö teoreetilises osas tuginen Etienne Wengeri sotsiaalse õppimise teooriale (Wenger, 2009), õpetaja professionaalse arengu võimalustele ning kahele 2020 aastal läbi viidud uuringule, mis käsitlesid Facebooki kui ühte professionaalse arengu võimalust. Liljenkvist jt uuring *Facebook for Professional Development: Pedagogical Content Knowledge in the Centre of Teachers' Online Communities* uuris õpetajate endi poolt loodud Facebooki grupe kus tegeletakse ainepõhise õpetamise ja õppimisega, et tuvastada neis professionaalse lähenemise tunnuseid ning Tartu Ülikooli teadlaste Piret Luik ja Marina Lepp uuring *Activity of Estonian Facebook Group During Transition to E-Learning due to COVID-19* keskendus siinses uuringus aluseks oleva grupi postituste analüüsimisele.

1.1. Õpetaja professionaalse arengu võimalused

Õpetajate täiendkoolitused on osa täiskasvanuhariduse programmist, millega on viidud ellu Eesti Elukestva Õppe Strateegia eesmärged. (HTM, 2020). Talis 2018 uuringu raport kinnitab, et Eesti õpetajad on teiste riikide õpetajatega võrreldes kõrgelt motiveeritud ja hoiakud enesetäiendamise suhtes on positiivsed. Esile tõuseb väga kõrge

professionaalset arengut toetavates tegevustes osalemise määr. (Leijen, Ä. jt 2018). Ka uus strateegiadokument Tark ja Tegus Eesti toob tugevusena välja, et täiskasvanute osalus elukestvas õppes on kõrge ning juhib tähelepanu, et enesetäiendamisvõimalused peavad ka edaspidi püsima kõrgel tasemel (HTM, 2021).

Pidevaks enesetäiendamiseks, mis on õpetaja ameti üheks nurgakiviks, pakutakse riigi poolt mitmeid võimalusi. Suurt rõhku pannakse haridusstrateegiates nii õpetajate kui õppijate digioskuste arendamisele, et kasutada maksimaalselt ära digilahenduste potsensiaali (HTM, 2021). Harno (varasem HITSA) on korraldanud õpetajate digipädevuste arendamiseks veebiseminare, koolitusi ja arenguprogramme, mis on tasuta ning lihtsasti kättesaadavad ning kõik, kes on ise olnud motiveeritud ennast arendama, on saanud neid võimalusi kasutada. Ühe tööriistana on Harno poolt eestindatud digipädevuste hindamise mudel, mille abil on õpetajatel võimalus enda digioskusi ja arenguvajadusi ise kaardistada. (Harno, 2021).

Õpetaja kutsestandard toob lisaks ametialastele oskustele ja digioskuste targale kasutamisele välja veel ühe olulise pädevusena ka õpikogukonnas tegutsemise (Kutsekoda, 2020). Kuuludes paralleelselt mitmesse erinevasse kogukonda, on õpetajate formaalne ja mitteformaalne areng põimunud üleriigiliste õpikogukondadega, kus nad osalevad (Liljekvist jt, 2020). Õpetaja professionaalsust on defineeritud kui kogumit sotsiokultuurilise keskkonna kui ka indiviidi enda subjektiivselt konstrueeritud ootustest. Väärtusi omaks võttes tekib potentsiaal professionaalsetes kontekstides vastavalt reageerida ning ehitatakse üles isikupärane professionaalne mina-tunnetus. (Kullasepp jt, 2013).

Seega on õpetajate professionaalsus seotud nii formaalõppe kui mitteformaalõppe kaudu saadud teadmiste ja kogemustega (Taimalu, 2020), mida mõjutab kutseoskuste omandamisega seotud professionaalsuse kujunemine (hoiakud, teadmised jne) ning personaalse identiteedi kujunemine (isiklikud tõekspidamised, kogemused) (Kullasepp jt, 2013).

1.2. Professionaalne õpikogukond

Professionaalsed õpikogukonnad toetavad elukestva õppe rakendamist ning on võimaldanud õpetajatel jõud ühendades edendada enda ja õppijate pidevat arengut. Need põhinevad eeldusel, et õppida saab läbi erinevate vaatenurkade ja kogemuste,

mida liikmed ühiste eesmärkide nimel töötades omavahel jagavad. (Barton, Stepanek., 2012). Professionaalseid õpikogukondi kasutavad õpetajad oma arengu ressursina, keskendudes pedagoogilise sisuga seotud teadmistele (Liljekvist jt, 2020).

Et Facebooki grupp kujuneks professionaalseks õpikogukonnaks, on vaja luua grupis professionaalsele õpikogukonnale iseloomulikud tingimused: kaasav ja üksteist toetav inimgrupp, kes teeb koostööd ning on arengule keskendunud. Liikmeid suunatakse praktika uurimisele ja lisainfo hankimisele, kuidas parandada õppijate õppimist. (Stoll, 2010) Sellise õhustiku loomist saavad toetada grupi administraatorid, suunates grupis toimuvat nii reeglistiku loomisega kui eeskuju näitamisega. Grupis loodud positiivne ja kogemuste jagamist toetav hoiak annab suuna temaatilisteks aruteludeks ja info jagamiseks, kujundades nii grupiliikmete seas ühtse arusaama grupi normidest kui aktsepteeritud käitumisest, mida on ka varasemad uuringud kinnitanud (Liljekvist jt, 2020). Kui enamik grupiliikmed on hoiakud omaks võtnud, siis hiljem liitunud liikmed võtavad grupi reeglid omaks kergemini. Sotsiaalmeedia asünkroonne suhtlus annab hea võimaluse uutel liikmetel jälgida ja õppida teiste käitumisest, enne kui nendest saavad aktiivsed kaasautorid ehk kuni nende teadmised ja enesekindlus on kasvanud. (Gray jt, 2012).

Eriolukorras toimunud muudatused ühiskonnas, tööl ja elus soodustasid täiskasvanute õpivalmiduse tekkimist (Märja jt 2003). Hoogustunud mitteformaalne õppimine Facebooki õpikogukondades aitas teadvustada uusi võimalusi ka mitteformaalse õppe korraldajatele täiskasvanute täiendõppeks (Johnson, 2020). Sellised avatud õpikogukonnad lähtuvad andragoogilistest põhimõtetest - saab öelda, et arvestatakse täiskasvanute elukogemuse, tõekspidamiste, eesmärkide ning isikliku huvi ja motivatsiooniga (Märja jt 2003), sest igal liikmel on võimalik ise valida, kas ja millises mahus ta soovib areneda, gruppi panustada või tegevustest osa võtta.

1.3 Facebooki õpikogukond kui sotsiaalse õppimise viis

Varasemalt tavaoludes uuritud Facebooki gruppide puhul on toodud välja, et õpetajate Facebooki kasutamise olulisemaid eesmärke on olnud professionaalne areng (Liljekvist jt, 2020). Õpetajad on osalenud erinevates veebikogukondades nii tööalaselt kui vabal ajal (Bergviken Rensfeldt jt, 2018) ning Facebook on saanud osaks õpetajate igapäevatoimingutest. Kuna Facebookis on olemas kõik veebikogukonna loomiseks

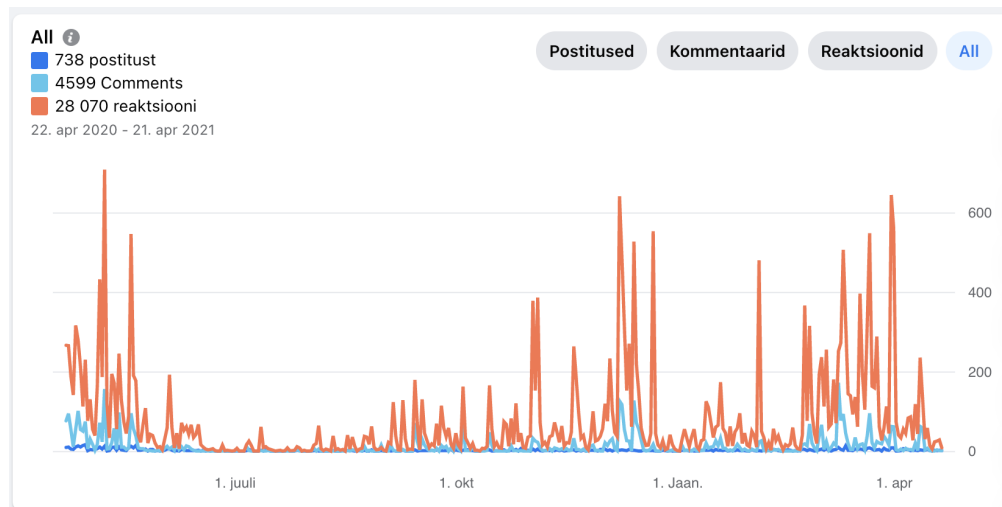
vajalikud tööriistad, et pakkuda nii tuge kui koolitusi ja vahetut suhtlust (Fordham jt, 2013), kujunes sellest orgaaniselt ka eriolukorra ajal oluline õpiressurss.

Eestis käivitunud Facebooki gruppides hakkasid õpetajad ja haridustehnoloogid omavahel jagama keskkondi ja õpetusi, kuidas toimida (Kõnnussaar, 2020) ning isoleeritud õpetajate jaoks muutusid Facebooki grupid kiireimaks infokanaliks eriolukorras õpetamisega toimetulekul. Sellistes õpikogukondades jagatakse teadmisi ja kogemusi, mille läbi õpetajad õpivad ja arenevad nii professionaalselt kui ka isiklikul tasemel (Liljekvist jt, 2020). Selline sotsiaalne õppimine seob omavahel neid inimesi, kellel on ühised huvid ja väärtused (Wenger, 2009). Jagatud ideede ja kogemuste sünteesimisel konstrueerivad grupiliikmed uudseid lahendusi. Olulisel kohal sellistes gruppides on nii abi andmine kui saamine (Lepp & Luik 2020).

Eriolukorra alguses loodud Facebooki grupp “Koduõpe tehnoloogia abil” on suunatud kõikide haridusvaldkondade õpetajatele ning grupi eesmärgiks on jagada nõu ja omavahelisi kogemusi, kuidas muutunud oludes õppetöö ümber korraldada selliselt, et õpetööd saaks läbi viia tehnoloogia vahendusel. Grupi fookus on tehnoloogial ehk kuidas tehnoloogia aitab õpilast, õpetajat ja vanemat õppimise ja õpetamise aja (Facebook).

Grupp sai alguse nädal enne eriolukorra väljakuulutamist Eestis (Vabariigi Valitsus, 2020) ehk 06.03.2020a ning liikmete arv kasvas loomise hetkest 1.5 kuuga (6.03- 25.04.2020) 8 007 liikmeni (Lepp & Luik 2020). Grupi loojana arvan, et selline eksponentsiaalne kasv oli seotud ühest küljest sellega, et Facebook oli muutunud õpetajate jaoks juba harjumuspäraseks õpiressursiks ning teisest küljest seetõttu, et muutused ühiskonnas toimusid nii kiiresti, et vajati usaldusväärset pidepunkti, kust keerulistes oludes toimetulekuks kiiresti vajalikku abi ja teadmisi hankida. Kuna grupp oli suunatud õpetajatele ning grupis jagati infot ja abi eriolukorras õpetamisest, siis see oli õlekõrs, mida õpetajad just sel hetkel vajasisid.

Kehtestatud piirangud mõjutasid otseselt grupis postitamise aktiivsust. Postituste statistika väljavõte näitab, et liikmete suhtlusaktiivsus oli suurem just piirangute ajal ning info jagamine, arutelud, diskussioonid, abi küsimine ja pakkumine, muutusid igapäevasteks peale uute piirangute kehtestamist. Piirangute vahepealsel ajal aktiivsus vaibus ning postituste ning jagamiste arv kahanes (Joonis 1, lk 7).



Joonis 1. Grupiliikmete aktiivsuse muutus distantsõppe perioodidel: kevad 2020, detsember 2020 ja kevad 2021. (Facebook, 2021)

2020 kevadel viidi Tartu Ülikooli arvutiteaduste instituudi teadlaste poolt läbi uuring, mis analüüsis uuritavas Facebooki grupis toimunud suhtlust. Andmete kogumiseks kasutati Facebooki grupi statistikat ja gruppi postitatud sõnumite osas viidi läbi sisuanalüüs.

Uuring tõi esile arutelu teemavaldkonnad, millest viis peamist olid:

1. veebipõhised tööriistad (78 postitust),
2. distantsõppe korralduslikud arutelud (59 postitust),
3. erinevad veebiseminarid (58 postitust),
4. digitaalsed õppematerjalid (49 postitust),
5. arvamused (33 postitust). (Lepp & Luik 2020).

Lisaks märgiti ära, et olulisel kohal oli õpetajate jaoks ka üksteise toetamine ja omavaheline suhtlemine teiste grupiliikmetega, mis aitas igapäevaste väljakutsetega toime tulla. Samuti emotsionaalne tugi, mida saadi grupikaaslastelt läbi huumori. (Lepp & Luik 2020). Seega toetas grupp lisaks professionaalsele toimetulekule ka grupiliikmete sotsiaalsuse ning kuuluvuse vajadust ning suhtlus võimendus neis olukordades, kui see tavapärasel kollektiivis ei olnud võimalik.

2. Uuringu läbiviimine

Uuringu viisin läbi kahes etapis. Esmalt viisin läbi pilootuuringu 21 üldhariduskooli kolleegi hulgas, et testida uuringu küsimusi. Palusin vastajatel erinevaid väiteid hinnata skaalal 1-5. Pilootuuringu tulemused näitasid, et vastajad tajusid küsimusi väga erinevalt ning sellest lähtuvalt korrigeerisin nii sõnastust kui küsimustiku ülesehitust. Pilootuuringu tulemused näitasid ka, et peaaegu kõik vastajad (skaalal tulemused 3-5) said valdkondlikest Facebooki gruppidest eriolukorra ajal olulist erialast infot, ideid ning gruppi kuulumine aitas neil õpetamisega ja oma töö korraldamisega paremini toime tulla. Seetõttu korrigeerisin pilootuuringu tulemustest lähtuvalt uuringu fookust selliselt, et keskendusin edasises uuringus lisaks õpikogemustele ka õpetajate ootustele. Teises etapis viisin läbi elektroonilise ankeetküsitluse, mille koostas Google Forms keskkonnas, mis on lihtsaim teabe kogumise ja süstematiseerimise viis (Lisa 1). Andmeid kogusin anonüümselt ja kasutasin üldistades. Uuringu läbiviijana kaitsen uuringus osalejate isikuandmeid ning arvestan andmekaitsereeglitega ning eetilisi ja õiguslikke piiranguid (Juurik jt., 2017).

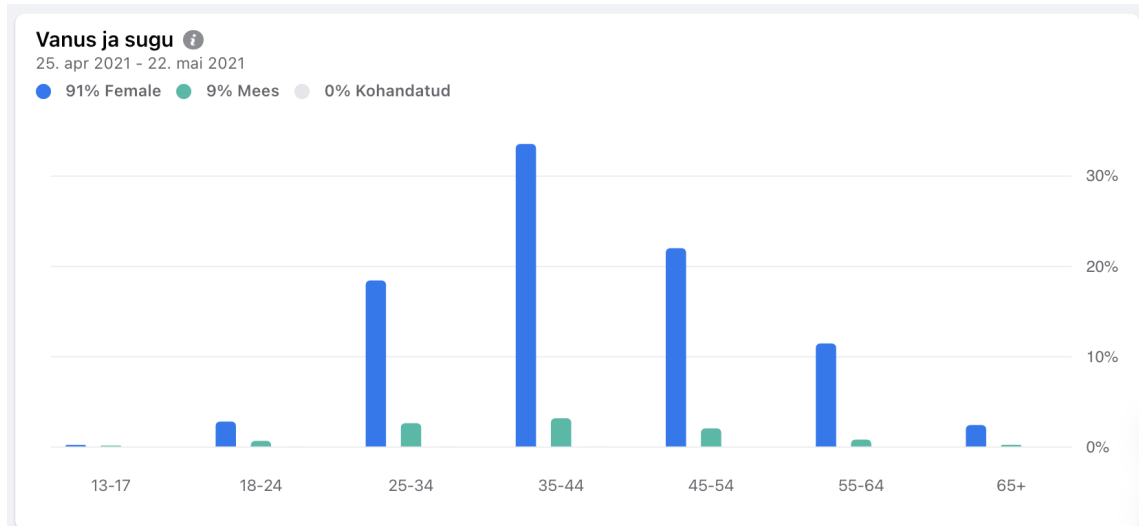
Ankeetküsitluse jagasin neljaks alajaotuseks.

1. Facebooki kasutamine. Selles osas küsisin taustainfot Facebooki kasutamise ja harjumuste kohta, et saada teada milline on vastaja roll grupis.
2. Facebook kui virtuaalne õpikogukond. Selles jaotuses palusin vastajatel hinnata erinevaid väiteid gruppi kuulumise ja grupis jagatud info kohta.
3. Facebooki grupi tulevik. Siin küsisin liikmete ootuseid grupi sisule ning ettepanekuid grupi arendamiseks.
4. Demograafilised andmed.

2.1. Valim

Uuringu valimi moodustasid Facebooki grupi “Koduõpe tehnoloogia abil” liikmed. Uuringule ootas vastama neid grupi liikmeid, kes olid üld-, huvi-, kutse- ja kõrghariduse valdkonnas olnud eriolukorra ajal tegevõpetajad. Grupi üldpopulatsiooniks oli uuringu läbi viimise hetkel 9300 liiget, kellest enamik (91%) olid naised

vanusevahemikus 35-54 aastat (joonis 2). Minimaalseks oodatavaks valimiks oli 30 vastajat.



Joonis 2. grupiliikmete vanuseline jaotus (Facebook, 2021)

Küsimustik oli vastajatele avatud vahemikus 12.05.2021 kuni 15.05.2021 ning uuringus osales 40 õpetajat. Enamik vastajatest olid naisõpetajad (95%), kes töötavad põhikoolis (82.5%). Vastajate vanusegupp jagunes täpselt pooleks, 50% vastajatest olid kuni 50 aastased ja 50% üle 50 aastased. Neist alla viie aastase tööstaaziga 5, kuni 25 aastase tööstaaziga 20 ning rohkem kui 26 aastase staažiga 15 vastajat.

90% vastajatest olid Facebook kasutajad juba enne eriolukorda. Kõige enam vastajaid jõudis konkreetse grupi lähtuvalt enda vajadusest, internetiotsingu abil (13), ülejäänud liikmed leidsid tee gruppi kas jagatud postituse (12), soovitude (3) või tuttava kaudu (6). Kuuel vastajal ei olnud meeles grupiga liitumise teekond.

2.2 Andmete analüüs

Eesmärgi saavutamiseks viisin läbi kombineeritud uuringu, kus sotsiaaldemograafiliste andmete kogumiseks kasutasin kvantitatiivset uuringut, st valikvastustega küsimusi ning kogemuste ja soovide uurimisel kombineeritult kvantitatiivset valikvastustega küsimustikku kui ka kvalitatiivset meetodit ehk andsin võimaluse lisada vastus oma sõnastusega, kui olemasolevate seast sobivat varianti ei leitud. Tagamaks, et iga vastaja saab võimaluse enda mõtteid väljendada, lisasin eraldi

iga teemaploki juurde ka vabakommentaari võimaluse (Lagerspetz, 2017). Sotsiaaldemograafilistest andmetest küsisin valimilt infot vanuse, soo ning tööstaaži kohta ning lisaks ka Facebooki kasutamise infot, et tulemuste analüüsimisel oleks võimalus leida erinevaid seoseid vastanute vahel.

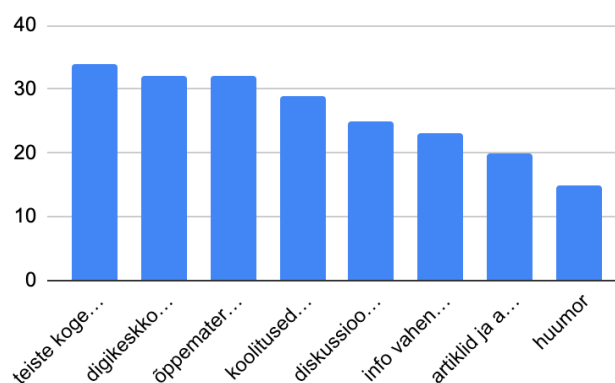
Statistilises analüüsis lähtusin kogutud kvantitatiivsetest andmestikest. Avatud küsimuste abil saadud vastused analüüsisin sisuanalüüsi abil. Analüüsi esimeses etapis lugesin andmefaili ning korrastasin andmed. Seejärel moodustasin kategooriad ja alamkategooriad ning vaatasin millised teemad välja joonistuvad. Viimases etapis loendasin vajalikud andmed ning seejärel sain teha järeldusi (Lagerspetz, 2017). Üldiste järelduste tegemisel lähtusin nii kvantitatiivsetest kui kvalitatiivsetest tulemustest.

2.3. Tulemused

Tulemused on esitatud küsimuste kaupa, esmalt kvantitatiivsed statistilised andmed ning seejärel kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemused.

1. Milline grupis jagatud info sind huvitab.

Küsimustikule vastanute hinnangul huvitavad neid kõige enam teiste kogemused (82.5%) ning kõige vähem grupis jagatud huumor (35%). Kuid oluliseks peetakse ka digikeskkondade juhendeid (77.5%), digitaalseid õppematerjale (77.5%) ning koolitusi ja veebiseminare (70%). Arvamusavaldusi, diskussioone ja info vahendamist on oluliseks pidanud umbes pooled vastanutest. Tulemustest saab järeldada, et vastajad hindasid kõrgemalt eelkõige neid tegevusi, millest saadi praktilist kasu oma tööga toimetulekul. Tulemusi illustreerib joonis 3.



Joonis 3. Milline grupis jagatud info sind huvitab.

2. Facebook kui virtuaalne õpikogukond. Palun hinda väiteid skaalal 1-5, kus 1 tähendab, et sa ei ole väitega nõus ning 5 tähendab, et oled väga nõus.

Oma õpikogemuse hindamiseks grupis tuli vastajatel hinnata tabelis 1 olevad väiteid. Ka siin selgus, et kõige olulisemaks pidasid grupiliikmed teiste kogemustest õppimist (32 vastajat märkis skaalal 4 ja 5). Oluliseks peeti ka soovitusi digitaalsete keskkondade kohta (30 vastajat märkis skaalal 4 ja 5) ja veebiseminare (25 vastajat märkis skaalal 4 ja 5). Need vastused kinnitavad veelkord eelmise küsimuse tulemusi, kus joonistusid välja samad eelistused.

Selgus ka, et pea 1/3 vastanutest (16 vastajat) hindas väidet *Gruppi kuulumine on aidanud mul distantsõppel õpetamisega paremini toime tulla* skaalal vahemikus 1-3, mis näitab, et kõik liikmed ei saanud või ei vajanudki abi õpetamisega toimetulekul. See võib olla seotud nii sellega, et grupis jagati peamiselt üldhariduskoolidele mõeldud juhiseid ja õppematerjale ning teiste haridusastmete õpetajad ei saanud nii palju tuge, kui nemad oleksid vajanud või ka asjaoluga, et õpetajate digipädevused ja digioskused ongi väga erinevad ning need, kes olid varem juba e-õppega kokku puutunud, olid muutusteks ise paremini ettevalmistatud.

Tabel 1. Hinnangud väidetele Facebooki kogukonna kohta.

Vastajate hinnangud skaalal 1- 5						vastajate arv skaalal
Väide	1	2	3	4	5	
Olen õppinud grupiliikmete kogemustest vähemalt ühe uue asja.	0	2	6	8	24	
Mind on aidanud soovitusel digitaalsete keskkondade kohta.	1	2	7	9	21	
Minu professionaalset arengut on toetanud jagatud veebiseminarid ja koolitused.	2	3	10	6	19	
Olen saanud vähemalt ühel korral abi enda jaoks olulisel teemal.	3	1	12	5	19	
Mind on aidanud digitaalsed jagatud õppematerjalid ja juhendid.	2	2	6	13	17	
Gruppi kuulumine on aidanud mul distantsõppel õpetamisega paremini toime tulla.	3	1	12	9	15	

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena selgus, et eriti väärtuslikuks peeti infot erinevate veebiseminaride osas. Oma valikute illustreerimiseks esitati järgmiseid väiteid:

- *Kutsed veebiseminaridele, mis aitasid kinnistada ja täiendada olemasolevaid teadmisi.*
- *Info veebiseminaride kohta.*
- *Erinevad koolitused.*
- *Eelmisel kevadel sain grupist abi Google Classroomi küsimusele ja siis ka infot, et saab osaleda selle veebikursusel.*

Lisaks tõsteti esile grupisisene kogemuste jagamine (vastajate tsitaadid):

- *Minu jaoks on olnud oluline kedagi oma teadmiste ja kogemusega aidata.*
- *Arutlused, kuidas ühes õppeaines rakendatav võib ka teises aines tehtav olla ja kui ma sealt edasi oma tee leian.*

3. Millised on sinu ootused grupi sisule?

Ootuste kirjeldamisel (tabel 2) toodi välja, et kõige suuremat vajadust tuntakse digitaalsete õppematerjalide järgi, millele järgnevad kohe nii kogemuste jagamine kui info ja koolituste vahendamine. Samuti on jätkuvalt kasutajate jaoks vajalikud digikeskkondade juhendid. Veidi vähem tuntakse vajadust abi küsimise ning suhtlemise osas. Olemasolevatele valikvastustele lisas üks vastaja omaltpoolt juurde uue vastusevariandi: *abi andmise võimalus*.

Tabel 2. Ootused grupi sisule.

Vastajate arv	Ootused grupi sisule
34	digitaalsed õppematerjalid
33	kogemuste jagamine
32	info vahendamine: koolitused, uudised
31	keskkondade juhendid
26	abi küsimise võimalus
18	sotsiaalne suhtlus
1	abi andmise võimalus

Statistilist andmestikku täiendavas kvalitatiivses sisuanalüüsis väljendati ootuste all enamasti tänu ja rahuolu olemasolevaga (18 vastajat).

Vastajate tsitaadid: *Minu jaoks on praegunegi väga hea/ Seni toimib minu arvates kenasti.../ Kõik on juba väga hästi / Hetkel tundub, et grupp toimib kenasti ja saaks samamoodi ka jätkata / Minu arvates praegu grupp toimib. On arutelusid, soovitusi, küsitakse abi. Võiks sellisena jätkata./ See grupp on olnud mu elupäästja distantsõppe esimestest päevadest alates.../*

Kuid lisati ka 14 ettepanekut, mis kodeerimise käigus jagunesid järgnevalt:

- ettepanekud sisu osas: 8 vastajat
- ettepanekud koostöö osas: 3 vastajat
- korralduslikud ettepanekud: 3 vastajat.

Sisulised ettepanekud olid seotud soovitustega leida ka edaspidi põnevaid uuendusi, jagada e-õppe võimalusi ning nippe kuidas muuta tunde aktiivsemaks.

Vastajate tsitaadid:

- *Erinevate väikeste nippide jagamine, kuidas muuta tunde paremaks, aktiivsemaks*
- *Edaspidi samuti leida põnevaid vahendeid uuendusteks*

Eraldi toodi välja ka soovitus jätkata grupi professionaalset joont ning mitte lubada meelevaldseid ja lahmivaid postitusi, nagu on kasutaja kogenud mitmetes teistes gruppides.

Vastajate tsitaadid:

- *Et säiliks professionaalsus, seega on oma alal pädevate inimeste postitused väga oodatud.*
- *Vältida selliseid meelevaldseid postitusi, mis osades gruppides on. Asjalikud, toetavad, nõu küsivad andvad, aga mitte meelevaldsed ja emotsioonidel põhinevad, kedagi süüdistavad ...*

Kolm vastajat tegid ettepanekuid koostöö parandamiseks. soovitades kaasata rohkem liikmeid ning pakkuda ka liikmetele võimalust abiga panustamiseks.

Vastajate tsitaadid:

- *Rohkem liikmeid kaasata*
- *Soovin rohkem ka ise abiga panustada*

Korralduslikult töid kolm vastajat välja vajaduse sisu paremaks süstematiseerimiseks, et oleks lihtsam üles leida otsitavat materjali. Anti soovitus kasutada märksõnastamist ning postituste grupeerimist.

Vastajate tsitaadid:

- *Teemad peaksid olema grupeeritud, märksõnastatud, et oleks võimalik ka vanemat infot leida*
- *Kuna infot on nüüdseks juba päris palju, oleks hea seda kuidagi süstematiseerida...*

4. Millised on sinu ettepanekud grupi toimise arendamiseks?

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena antud soovitused grupi administraatoritele väljendasid peamiselt rahulolu (21 vastajat).

Vastajate tsitaadid: *Kõik on hästi siiani :-)* / *Hea töö ja jätkata samamoodi./ Jõudu ja jaksu!/. Väga hea töö./ Soovin, et grupp toimiks edasi./ Edu edaspidises töös ja suur tänu/ Ma loodan, et seda gruppi on võimalik sama asjalikuna hoida ka edaspidi. Teist on tõesti väga palju kasu!/....*

Üheksa vastajat töid lisaks soovitustena välja, et tuleks hoida positiivset meelt, jätkata heade näidete ja soovitustega ning mitte lubada grupi temaatikaga mitteseotud postitusi. Lisaks soovitati õpetada liikmetele Facebooki kasutamist, et nad oskaksid varasemaid teemasid paremini üles leida.

Vastajate tsitaadid:

- *Jätkata konkreetsete näidete ja soovitustega.*
- *Hoida positiivset meeleolu ja jälgida, et kommentaarid liiga kurjaks ja teemast liiga kaugele ei läheks.*
- *Hoida ikka sisu teemakohane ja puhas lahmivast ja sisutust kriitikast.*
- *Ka FB kasutamist oleks hea õpetada. Nimelt selles mõttes, et siin on failide kogu kus materjale lihtsam leida.*

Demograafiliste andmete ja Facebooki kasutuskogemuse võrdlemine kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete tulemustega tähelepanuväärivaid seoseid ei toonud ning seetõttu neid eraldi tulemustes ei kajastata.

2.4. Arutelu ja kokkuvõte

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada milliseid võimalusi pakuvad Facebooki grupid õpikogukonnana õpetajatele oma professionaalse arengu toetamisel ning millised on õpetajate endi ootused Facebooki õpikogukondadele. Uurimuse tulemustest järelalus, et õpetajate Facebooki kasutamise olulisemaid eesmärke on olnud professionaalne areng (Liljekvist jt, 2020) juba varasemalt, enne eriolukorda. Samuti on õpetajad osalenud erinevates veebikogukondades nii tööalaselt kui vabal ajal (Bergviken Rensfeldt jt, 2018) juba varasemast. Seetõttu olid õpetajate liitumine Facebooki virtuaalsete õpikogukondadega uudsetes oludes toimetulekuks ootuspärane samm.

Õpetajad hindasid enim omavahelist kogemuste jagamist, mis võimaldas õppida läbi teiste praktiliste kogemuste, saades seeläbi uusi ideid ning samuti panustada gruppi enda kogemustega. Kõrgelt hinnati ka jagatud õppematerjale, mis tegi õpetajate töö lihtsamaks ning tuge õppetöö läbiviimisel: abi saamist, juhendeid digikeskondades toimetamiseks ning veebiseminare ja koolitusi, kus õpetati distantsõppes vajalikke praktilisi teadmisi.

Nii ootuste kui ettepanekute juures tõsteti poolte vastajate poolt esile tänulikkust ja rahuolu olemasolevaga. Välja toodi, et Facebooki grupp oli oluliseks ressursiks kohe eriolukorra algusest alates ning grupis jagatud juhendid ja digitaalsed õppematerjalid aitasid õpetajatel paremini hakkama saada. Paremaks õpikogemuseks ja info haldamiseks soovitati grupis olevat materjali paremini süstematiseerida ning jälgida, et ka edaspidi oleks grupi sisu professionaalne ja teemakohane.

Kui võrrelda käesoleva uuringu tulemusi varasemalt samas grupis läbi viidud uuringuga, joonistuvad enamasti välja sarnased prioriteedid, kuid on ka mõned erinevused. Tabelis 3 (lk 16) toodud võrdluses on tulemused reastatud kahanevalt, nii, et kummaski uuringus kõige olulisemaks osutunu on kõige üleval.

Võrdlusest selgub, et kui 2020 aastal läbi viidud uuringus pakkusid peamiselt kõneainet veebipõhised tööriistad ning digitaalsed õppematerjalid asetusi neljandale kohale, siis aasta hiljem on nende kahe punkti tähtsuse järjekord kohad vahetanud ning

tulevikus ootavad õpetajad esmajärjekorras pigem digitaalsete õppematerjalide jagamist. Sellest saab järeldada, et nüüdseks on e-õppe korralduslikud küsimused lahendatud, sobivad keskkonnad ja uutmoodi praktikad juurutatud ning probleemiks on tõusnud digitaalne õppesisu.

Tabel 3. Kahe uuringu tulemuste võrdlus.

Lepp, Luik uuring 2020	Käesolev uuring
1. veebipõhised tööriistad	1. digitaalsed õppematerjalid
2. distantsõppe korralduslikud arutelud	2. kogemuste jagamine
3. erinevad veebiseminarid	3. info vahendamine: koolitused, uudised
4. digitaalsed õppematerjalid	4. keskkondade juhendid (veebipõhised tööriistad)
5. arvamused	5. abi küsimise võimalus
	6. sotsiaalne suhtlus
	7. abi andmise võimalus

Kokkuvõtteks saab öelda, et Facebooki grupid õpikogukonnana pakuvad oma liikmetele võimalust mitteformaalõppeks. Õpetaja, kui täiskasvanud õppija, saab sel moel õppida läbi teiste kogemuste ning samuti ise jagada teistega oma kogemusi. Sellise sünteesi kaudu saavad tekkida uued parimad õpetamise praktikad. Grupid võimaldavad koos õppida ja kogemusi jagada ka omavahel võõrastel inimestel ning nii saavad uued ideed kergesti liikuda ja edasi areneda erinevate koolide ja õpetajate vahel.

Õpetajate ootusteks sellistele gruppidele on, et grupis oleks tagatud professionaalsus ja temaatiline sisu. Oodatakse erialase info jagamist, koolituspakkumisi, digitaalsete õppematerjalide jagamist ning e-keskkondade juhiseid. Samuti uusi nippe ning põnevaid vahendeid uuendusteks. Oluliseks peetakse ka kogemuste jagamist teiste õpetajatega ning võimalust küsida või pakkuda abi.

2.5. Tänuõnad

Olen väga tänulik oma juhendajatele Katrin Karu (PhD) ning Gertha Teidla-Kunitsõni (MA) toetuse, soovitude, heade nõuannete ja näpunäidete eest! Teie abita ei oleks see töö valminud. Täna ka retsesenti Kärt Kuvvas-Mekk, kes oli valmis retsenseerimise väljakutse vastu võtma ja seda väga lühikese etteteatamisajaga! Samuti soovin tänada kõiki Facebooki grupi liikmeid ning oma kolleege, kes andsid oma panuse uuringus osalemise läbi. Ning erilised tänuõnad veel Ingrid Maadverele ja Siret Lahemaale panuse eest grupi haldamisel!

Kasutatud kirjandus

Barton, R., Stepanek, J. (2012). *The Impact of Professional Learning Communities*. Research Review National Association of Secondary School Principals.

Bergviken Rensfeldt, A., Hillman, T., Selwyn, T. (2018). *Teachers 'liking' their work? Exploring the realities of teacher Facebook groups*. British Educational Research Journal.

Eesti Haridustehnoloogide Liit. 2020. *Haridustehnoloogi näidisametijuhend*. Loetud aadressil <https://haridustehnoloogid.ee/haridustehnoloogidest/>

Eisenschmidt, E., Makienko, E. (2010). *Pedagoogide võrgustike arendamise kontseptsioon*. Tallinn 2010. Eksamikeskus.

Eisenschmidt, E., Kollom, K., Ley, T., Loogma, K., Sillat, P. J., Sirk, M., Soodla, P., Tammets, K., Väljataga, T. (2021). *Eriolukorrast tingitud distantsõppe kogemused ja mõju Eesti üldharidussüsteemile*. Vahearuanne. Tallinna Ülikool. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/vaheraport_do_tlu_final.pdf

Facebook. (2020). Koduõpe tehnoloogia abil. Vaadatud aadressil <https://www.facebook.com/groups/278900333094971>

Fordham, I., & Goddard, T. (2013). *Facebook Guide for Educators: A Tool for Teaching and Learning*. London. The Education Foundation HQ. London.

Gray, C., Smyth, K. (2012). *Collaboration Creation: Lessons Learned From Establishing an Online Professional Learning Community*. Edinburgh Napier University.

Haridus- ja Noorteamet. (2020). *Kevadised kogemused*. Loetud aadressil <https://harno.ee/et/kevadised-kogemused>

Haridus- ja Noorteamet. (2020). *Digipädevused*. Loetud aadressil <https://digipadevus.ee/koolitused/>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Juhised distantõppe korraldamiseks*. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/2020.12.10_distantsope_korraldamise_juhis.pdf

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Valitsuskabinet otsustas viia nakkusohu tõttu haridusasutused distantõppele*. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/et/uudised/valitsuskabinet-otsustas-viia-nakkusohu-tottu-haridusasutused-distantsopele>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Tagasivaade 2020 aastale*. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/2020.12.29_htmi_aastaulevaade.pdf

Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Eesti Elukestva Õppe Strateegia 2020*. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

Haridus- ja Teadusministeerium. (2021) *Tark ja Tegus Eesti 2035*. Kolme ekspertrühma visioonidokumentide kokkuvõte. Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/tark_ja_tegus_kokkuvote_eestik_a4_veebi.pdf

Johnson, M., Tuul, V. (2020). *Eriolukorra õppetunnid*. Diginobe blogi. Loetud aadressil: <https://www.diginobe.ee/post/eriolukorra-%C3%B5ppetunnid>.

Juurik, M.; Lilies-Heinsar, L; Lõuk, K jt. (2017). *Hea teadustava*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus. Loetud aadressil: <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2017/02/HEA-TEADUSTAVA.pdf>

Kullasepp, K., Leijen, Ä., Ots, A. (2013). *Õpetaja professionaalse rolli internaliseerimise hindamine õpetajakoolituse esmaõppe üliõpilaste hulgas*. Eesti Haridusteaduste Ajakiri, nr 1. doi: <http://dx.doi.org/10.12697/eha.2013.1.05>

Kutsekoda. (2020). Kutsestandardid: Õpetaja, tase 6. Loetud aadressil <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824210>.

Kõnnussaar, T. (2020). *Distantsope kui praktika, mis aitab teooriat kontrollida*.

Õpetajate leht. Loetud aadressil <https://opleht.ee/2020/05/vaartused-ja-distantsope-1-distantsope-kui-praktika-mis-aitab-teooriat-kontrollida/>

Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid. Sisesejuhatuse ja väljajuhatuse*. lk 156-175. Tallinn: TLÜ Kirjastus

Lepp, M., Luik, P. (2020). *Activity of Estonian Facebook Group During Transition to E-Learning due to COVID-19*. Institute of Computer Science, University of Tartu, Tartu, Estonia.

Leijen, Ä., Luik, P., Taimalu, M., Uibu, K. TALIS 2018 Eesti raporti I osa. (2018). Loetud aadressil https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/05/talis_eesti_raporti_i_osa.pdf

Liljekvist, Y.E., Randahl, A., van Bommel, J. and Olin-Scheller, C. (2020). *Facebook for Professional Development: Pedagogical Content Knowledge in the Centre of Teachers' Online Communities*, Scandinavian Journal of Educational Research. Loetud aadressil <https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1754900>

Märja, T., Lõhmus, M., Jõgi, L. (2003). Andragoogika. Raamat õppimiseks ja õpetamiseks. AS Kirjastus ILO, lk 9-36.

Stoll, L. (2010). Professional Learning Community -Despite shades of interpretation in different contexts. University of London. Elsevier

Taimalu, M. (2020). *Õpetajate ja koolijuhtide professionaalse arengu toetamine*. HITSA Innovatsioonikeskus. Loetud aadressil

<https://tulevikuopetaja.edu.ee/moodul-v/opetaja-professionaalse-arengu-erinevad-kasitlused/>

Vabariigi Valitsus. (2020). *Seletuskiri Vabariigi Valitsuse 12. märtsi 2020. a korralduse nr 76 „„Eriolukorra väljakuulutamise Eesti Vabariigi haldusterritooriumil“ muutmise“ eelnõu juurde.* Loetud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/news-related-files/seletuskiri_korraldusele_76.pdf

Vabariigi Valitsus. (2018). *Digital Agenda 2020 for Estonia.* Loetud aadressil https://www.mkm.ee/sites/default/files/digitalagenda2020_final_final.pdf

Wenger, E. (2009). *A social theory of learning.* Loetud aadressil <http://pagi.wikidot.com/wenger-social-theory-learning>.

Lisa 1. Ankeetküsimustik

Küsimustik on leitav lingilt <https://forms.gle/Vj3DGEQdH46TRTfd6>